

Florina-Maria B CIL
(Universitatea de Vest din
Timi oara)

Considera ii privind participiile negative în lirica lui Traian Dorz

Abstract: (Some remarks regarding the negative participles in Traian Dorz's lyric) The current paper's objective is to take into consideration some aspects regarding the formation of the participle with the prefix *ne-* in Traian Dorz's lyric – a Romanian contemporary poet, unfortunately less studied, author of thousands of mystical poems and of an impressive number of memoirs and religious meditation volumes. We will have in view the participles which have in their structure, except for the mentioned prefix, the adverb *mai*, their syntactical functions and their semantic values (mostly because they appear in constructions which convey the idea of absolute superlative, accentuated also by the attachment of *ne-*); we need to mention the fact that some frequently appear in every-day communication, while other are rare creations, belonging to the poetical language. Moreover, the usage, on a large scale, of such constructions which comprise an entire lyrical belief proves, once more, that the study of the vocabulary and the grammar of a literary text is one of the most adequate ways to understand the artful belief of a certain author, his life philosophy (in this case – the conception on Divinity and on the relationship between man and the way to perceive eternity), his specific manner to transpose them in poetical images.

Keywords: participle, derivation, grammar, stylistics, mystical-religious poetry

Rezumat: Lucrarea de fa î i propune s ia în discu ie câteva aspecte privitoare la forma ile participiale cu prefixul *ne-* în lirica lui Traian Dorz – un poet român contemporan, din p cate mai pu in studiat, autor a mii de poezii de factur mistic , precum i a numeroase volume de memorii i medita ii religioase. Vom avea în vedere inventarul participiilor în structura c rora, al turi de prefixul amintit, într semiadverbul *mai*, func iile sintactice i valorile semantice ale acestora (mai ales c ele apar inclusiv în construc ii ce redau ideea de superlativ absolut, accentuat i de ata area lui *ne-*); de men ionat c unele apar frecvent în comunicarea curent , în timp ce altele sunt crea ii rare, caracteristice limbajului poetic. Mai mult decât atât, utilizarea, pe scar larg , a acestor forma ii care condenseaz o întreag idee liric dovede te, înc o dat , c studiul lexicului i al gramaticii unui text literar constituie una dintre modalit ile cele mai adecvate pentru a în elege crezul artistic al autorului respectiv, orient rile i filozofia sa de via (în cazul de fa – concep ia despre Divinitate i despre rela ia omului cu perspectiva eternit ii), modul lui specific de a le transpune în imagini poetice.

Cuvinte-cheie: participiu, derivare, gramatic , stilistic , poezie mistico-religioas

Poet de factur mistico-religioas , Traian Dorz (B cil 2015, 172) este autorul unei opere impresionante prin mesaj i dimensiune, necesitând (i îndrept ind), din mai multe motive, o analiz atent i, mai cu seam , adecvat . În compara ie cu diver i scriitori pe care cercet rile de specialitate îi subsumeaz aceleia i sfere tematice a literaturii noastre, poetul a creat un univers canonic tradi ionalist nu în sine, ci unul plin de credin , centrându-se pe comuniunea cu Dumnezeu i cu semenii, inclusiv în perspectiva (biblic a) eternit ii.

Spre deosebire de contemporanii lui sau de al i autori de liric religioas , Traian Dorz nu are „explozii” retorice sau „îndr zneli” stilistice; de aceea, nici nu întâlnim în poezia sa o „figura ie” abundent , epatant , c ci se apeleaz foarte frecvent la imagini standard, obi nuite. Faptul nu diminueaz îns valoarea operei, întrucât toat aceast specificitate stilistic dobânde te valen e clare în cadrul poeziei despre omul care-L caut constant pe

Dumnezeu în viața noastră este spre posibilitatea de a-L întâlni cândva, în plină tate frumoasă și în amreia Lui, posibilitate anulat temporar de neputința tragică a condiției umane de a-L cuprinde în totalitate. În definitiv, pe Dumnezeu îl cîntăm direct, simplu, chiar prin intermediul unor versuri frumoase stilistice de tipul metaforelor spectaculoase, dar tocmai această cîntare ardentă, aproape dramatică, poate conferi creației unicitate și profunzime.

„Jocul” liric dorzian gravitează, a adăra, în jurul experienței spirituale fundamentale a revelației depline, a aspirației spre mîntuire. Autorul este un poet de manieră „meșteșugarilor”, mereu autentic, nedisimulat, interesat constant de sinceritatea tririlor; pentru el, nu sunt atât de importante faptele ce în de lexic, de semantic, de stilistic, de arta poetic în ansamblu, ci relația de comuniune cu Divinitatea, drept care se exclude ipso facto reprezentarea unor versuri luxuriante, încercate de tropi. Cu alte cuvinte, logica este simplă: dacă poezia nu se bazează, în general, pe imagini artistice, ci pe contemplarea Creatorului, cu toată lumea Lui cerească, atunci (în consonanță cu aceasta) și efectele stilului vor fi moderate. Într-un atare context se evidențiază și modalitățile repetitive, aproape monocorde, ale construcțiilor lexicale; o probă o constituie, printre altele, forma înaltă alcătuită din *ne-* + *mai* + participiu, a căror abundență exagerată, obsesivă, reflectă concentrarea maximă pe ceea ce este absolut, unic, frîntipar, așa cum, de altfel, este întreaga creație divină.

Despre asemenea formații se amintește doar în câteva lucrări de specialitate, precizându-se succint – după definiția propriu-zisă a participiului¹ – că forma lui negativă are drept marcă prefixul *ne-*² și că, uneori, între prefix și bază poate apărea (ca și în cazul gerunziului sau al supinului) „adverbul de mod de continuitate *mai*, în situația verbelor care și admit ocurență (în structuri semantice acceptabile)” (Dominte 2003, 62; vezi și Brîncu, Saramandă [f.a.], 172; Toma 1996, 181; Iacob 2006, 342; FCLR II 1978, 164)³, atrîndu-se atenția mai ales asupra scrierii corecte (într-un singur cuvînt) a participiilor de tipul *nemaiauzit*, *nemaîntîlnit*, *nemaifolosit*, *nemaipomenit*, *nemaivîzut* etc. La Traian Dorz însuși, nu este vorba despre simpla utilizare a unor astfel de formații, ci implicațiile sunt mult mai numeroase, iar predilecția pentru ele este evidentă.

Una dintre cele mai cunoscute și mai des utilizate forme de acest gen, cu valoare adjectivală în comunicarea cotidiană, este *nemaipomenit*, a cărei alcătuire internă originală nu se mai deslușește ușor de către vorbitori, în graba comunicării firești, fiind o noțiune familiară, aproape indispensabilă, intrat în conștiința lor lingvistică. În poezia dorziană, și actualizează sensul (înregistrat, în dicționarele explicative, cu mențiunea „p. ext.”, adică prin extensiune semantică) „ieșit din comun, nemaiauzit; deosebit, formidabil, extraordinar, excepțional, grozav”, într-o secvență dedicată miracolelor unice, inconfundabile, și vîrșite de Dumnezeu în atotputernicia Sa (de semnalat coordonarea cu un adjectiv-atribut sinonim

¹ Vezi, de pildă, Ocheanu, Vasiliu 1954, 16: „Participiul este modul care, sub formă de adjectiv și determinînd un nume, arată că asupra obiectului denumit s-a exercitat acțiunea unui verb și că această acțiune este terminată.”; Cîmpeanu 1997, 123: „Participiul este forma adjectivală a verbului, el privește acțiunea ca un proces încheiat, prin prisma rezultatelor la care a ajuns, exprimînd starea ce rezultă dintr-o acțiune.”; Iacob 2006, 338: „**Participiul** [subl. aut.] [...] exprimă procesul suferit de un obiect ca un rezultat, ca o însușire statică a obiectului, motiv pentru care se vorbește despre dubla natură a participiului, de verb și de adjectiv”.

² Vezi Pan Dindelegan 2003, 121: „Forma și poziția morfemului de negație are [sic!] aceleași caracteristici ca la adjectiv”.

³ Cf. și FCLR I 1970, 183, unde se precizează următoarele: „Cîteva dintre aceste formații [...] au evoluat din punct de vedere semantic, au dobîndit o unitate semantică, un sens nou și de aceea sunt socotite cuvinte independente, compuse (și sunt lucrate ca atare în dicționare)”.

contextual, având în esurile figurate „minunat, superb, splendid”, într-o structură redundantă ce conține un substantiv regent din aceeași sferă, asociere care accentuează notele esențiale ale sacralității: „Să nu lămurim numai spre Tine ale noastre rugăciuni; / Tu faci **nemaipomenite** și **dumnezeiești minuni**.” (CA 163, *Care-i alt Dumnezeu mare?*⁴). Semnificații identice, obținute prin extindere de sens, au și alte formații din aceeași categorie, aflate în vecinătatea unor substantive din acest câmp semantic, folosite cu rolul de a sublinia ideea de intensitate maximă (deci, ca adjective de proveniență participială care prin însuși conținutul lor nu admit gradarea): „O, azi, în clipa împlinirii / atâtor ani de rugăciuni, / când te împovăream cu / **nemaicrezutelor minuni**, / când se ridică stăvilarul / de peste noaptea cea de-Apoi, / când umbrele se-ntorc spre soare, / – voi nu puteți ieși cu noi!” (CA 118, *O, azi!*...); „Atunci trimis-a Domnul pe Moise și Aron, / **Minuni nemaivzute** vă zădărnicește / Faraon.” (CP 196, *Psalmul 105*); „El și-a arătat căile Sale lui Moise; – a vădit-a El, / și-a Lui **lucrări nemaivzute**, copiilor lui Israel.” (CP 190, *Psalmul 103*).

O serie de grupuri nominale incluzând atari participii ilustrează ideea de miracol în sine (fără posibilitatea de a fi egalat), de unicitate, de depășirea a barierelor comune în relația cu Dumnezeu (fapt ce evocă, de altfel, profunzimea pietății a eului liric), precum și starea de copleșire plină de greutate cu o dimensiune specială, care presupune diverse aspecte – grandoarea Divinității și impactul ei asupra sufletului avid de comuniune: „Cântările Dintâi, Iisuse, / mi-s fericirile treziri, / la **slava nemaicunoscută**, / a noii Tale-mărire. // [...] // Sunt razele abia vădit / din Vădnic Fericitul Har, / ce-avea să-mi însorească viața / pe-un **nemaigrănit hotărâre**...” (CDin 6, *Cântările Dintâi*; de remarcat prezența, în pasajul citat, a două formații similare, dintre care cea de-a doua, deloc frecventă în uzul curent, generează o redundanță în înșurătorul termenului, datorat intercalării adverbului *mai*, trimițând la caracterul nelimitat, infinit – în timp, în spațiu, în intensitate –, al atributelor lui Dumnezeu, al intervențiilor Lui izbăvitoare în viața celor credincioși); grația divină: „Dar bucuria-mărire / în **harul nemaicunoscut** / – doar ochii strălucind în lacrimi / mi-o necuprind înalt și mut!” (CDr 131, *M-am bucurat*...); starea de beatitudine, de mulțumire sufletească adâncă, trăită exclusiv în momentul deciziei de a da curs chemării la mântuire: „Acolo mă-am născut spre harul / unei dumnezeiești iubiri / până la aflarea și trairă / **nemaigustatei fericiri**. // [...] // – Acolo, unde-nțai și dat / mă-am prăbușit spre Dumnezeu / și unde-n prima fericire / mi-am îngropat înțaiul eu!” (CA 153, *Acolo mă-află Lumina*); cutezană a cu totul neobișnuit în fața încercărilor: „Prezența Ta mă-mângâie / în orice zdrobiri gemute, / când am simțit-O, mă-am născut / până la-**ndrăzniri nemaicrezute**.” (CNem 89, *Prezența Ta*); energia unică a angajării entuziaste în lupta spirituală, după înțelegerea (și asumarea) conținutului mesajului biblic: „A fost cum mă-ai împins un vânt / puternic dintr-odată / și-un **nemaicunoscută avânt** / mi-a prăbușit în legământ / ființa-nlăcrimată.” (CViit 122, *Când glasul Tău*); efectele pozitive uimitoare ale hotărârii neclintite de a-și dedica pe deplin viața împlinirii preceptelor scripturistice, mergând până la biruință asupra propriului eu și până la contopirea cu Divinitatea: „și numai în sevă, / Iisuse, azi laude și vite / când cei ce merg și cei ce vin / străng **roduri nemaîntâlnite!**” (CDr 109, *N-am mers*); „Tot astfel când,

⁴ Spre a nu îngreuna parcurgerea trimiterilor, am optat, în studiul de față, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevieri) la volumele (aparținând lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele ilustrative, urmate de numărul paginii / paginilor la care se află fragmentul respectiv și de titlul poeziei. Toate sublinierile din versurile citate (exceptându-le pe cele cu caractere cursive) ne apar în.

Iisuse Dulce, / s rmanu-mi suflet Te-a aflat, / în setea lui de-o ve nicie, / cu-atâta dor Te-ambr i at. // i-n sfânta hot rârii clip , / de Tine-ntreg s-a alipit, / topindu- i vechea lui fiin / în noul **rod nemaitr it**.” (CCm 86, *Un mugur*); virtutea statorniciei pe calea credin ei, garan ie constant a rev rs rii gra iei cere ti în existen a cotidian : „Numai cât timp ai petrecut / în rug ciune i-ascultare / r mâne-un **bun nemaipierdut** / de har i binecuvântare.” (CDr 94, *Numai Cuvântul*).

Ideea de superlativ absolut se reflect i în contextele în care astfel de forma ii cu valoare adjectival au termeni regeni ce se circumscriu concep iei artistice a lui Traian Dorz, legate de unicitatea crea iei nemuritoare, inspirate exclusiv (i în mod necesar) de comuniunea permanent cu Dumnezeu: „Lacrimi – stele c z toare / din doi ochi senini ca cerul, / cine v-ar cunoa te oare / obâr ia i misterul? // [...] // Picuratu-v-am pe struna / harfei mele reci i mute, / de-a pornit s cânte-ntruna / **imnuri nemaicunoscute**.” (CUit 33-34, *Lacrimi... (1)*); „Celui Ce-mi aduse / dragostea ce-o-mbrac, / **imnuri nemaispuse** / pân -n veac i veac.” (CVe n 105, *Celui Ce-mi d crinul*); „Din cea mai cald sim it pace / a celei mai curate st ri / am vrut s - i în l m frumse ea / **nemaigr itelor cânt ri**.” (CS 104, *În cea mai minunat limb*). Prin intermediul ei se ajunge la dep irea barierelor fire ti (din sfera palpabilului sau de ordin sufletesc) ale condi iei umane i la experien e spirituale inegalabile, mai ales în perspectiva nemuririi: „Cântarea Învierii / din Str luci ii Zori / când, desp r i i durerii, / vom fi nemuritori, / cum s-o cânt m Iubirii / din z ri i pân -n z ri / când ea ne d tr irii / aceste sfinte st ri? / Ce **vorbe nemaispuse**, / ce înger i ce prunci / – Iisuse, drag Iisuse, / cum vom cânta atunci?” (CÎnv 7, *Cântarea Învierii*); „Ni-e dor de-un **ceas nemaitr it** / în harul dragostei fierbin i, / în dorul c rei ne-am jertfit / to i anii cei mai buni i sfin i.” (CÎnv 21, *Ni-e dor de-un cer*); „Ce minunat presimt venind / miresmele pl cute / când toat inima-mi cuprind / **tr iri nemaiaavute!** / i ochii-n lacrimi str lucesc / de-a z rilor splendoare / i-nfior rile-mi optesc / Cântarea Viitoare...” (CE 184, *O, iat rmul Fericit*). Dup cum se observ , mesajul versurilor evideniaz setea de absolut a omului (s dit în fiin a sa înc de la crea ie), „gândul ve niciei” (*Ecclesiastul* 3: 11⁵), care, dincolo de regretul dup comuniunea edenic , îl stimuleaz s - i doreasc dezmginirea, reîntoarcerea în starea de bucurie i de pace neîntrerupt , reiterarea Marii Întâlniri (Dumitrana 2009, 203-204).

În strâns leg tur cu câteva dintre aspectele discutate anterior, este de re inut c anumite participii ale „zicerii” sunt integrate uneori în grupuri nominale care substituie numele lui Iisus Hristos, subliniind „neajungerea limbii” (Toh neanu 2001, 9-10) în încercarea de a puncta atributele Sale excep ionale, imposibil de reprodus în cuvinte banale, îns mult mai u or de conturat prin t cerea rug toare (i lucr toare), aidoma misticilor de totdeauna. Ca atare, sintagmele de acest gen relev , în mod conving tor, faptul c sentimentul plener al iubirii de Dumnezeu i al ador rii Sale (în secven e cu rol de adresare direct) nu poate fi în eles în ansamblul s u ori cuprins în tiparul îngust al exprim rii comune; ele apar deci „ca o consecin a imposibilit ii de «verbalizare»” (LRC. FFM 1985, 149) a impresiei de intensitate maxim . „Departate de a fi deprimant, acest sentiment dramatic – al «neîmplinirii» prin verb – este unul necesar i, într-un anume sens, chiar întrem tor.” (Toh neanu 2000, 280-281): „... S Te iubesc pe Tine mai mult decât frumos, / Cel, ne tiind alt Nume, i-am spus Iisus Hristos, / privind spre Nou- i Nume Etern i **Ne-mai-spus**, / – Supremul inm prime te-mi: / Iisus, /

⁵ Trimiterile la textele biblice din lucrarea noastr con in titlul c r ii respective, urmat de num rul capitolului i al versetului / al versetelor la care se face referire.

Iisus, / IISUS!” (CNem 214, *S Te sl vesc pe Tine*; de remarcat grafia mai pu în obi nuit pentru care a optat autorul, spre a conferi pregnan semnifica iilor participiului plasat la final de vers, prin punerea în relief a structurii lui interne⁶); „Te-ador, Lumin neprivit, / Te-ador, Cuvântul nemaispus, / Te-ador, Iubire negr it, / Te-ador, Iisus, Te-ador, Iisus...” (CS 215, *Când mi-ai descoperit lumina*; de semnalat prezen a, în text, a altor dou participii negative, care se înscriu pe acelea i coordonate semantice). Imposibilitatea verbaliz rii este m rturisit liric i în încercarea de a contura frumuse ile indescrribile i nepieritoare ale Edenului (cf. *I Corinteni* 2: 9), în pasaje unde forma respectiv face parte dintr-un enun condensat cu predicativul suplimentar: „O, Ve nicie dulce, – i-acum, dac-am intrat, / cuprinde-ne la Sânul Dorit i Adorat / i-nchide-ni-te-n urm i las **nemaispus** / tot ce ne-a strâns Acolo Iubirea i Iisus!” (CVE n 220, *O, Ve nicie...*). Iat i alte fragmente con înând grupuri nominale similare, redând, prin intermediul participiilor-tribute, impactul decisiv, mereu viu i plin de str lucire, al lui Hristos asupra discipolilor s i de pretutindeni i de totdeauna: „**Nemaiuitat Prieten** al tinere ii scumpe, / pe orice drum m-ai duce e numai fericire / i-n orice loc descop r divina- i Mân cum pe / întreaga mea fiin revars doar iubire.” (CUrm 197, *Nepre uit Prieten*); „Când soarele de-acum, al Firii, / îmi va apune într-o zi, / pe Tine, **Soarele Iubirii / nemaiapus**, Te voi privi.” (CNem 171, *Când soarele de-acum*; aici, adjectivul este plasat pe ultimul loc într-o apozi ie dezvoltat , echivalent cu numele lui Iisus Hristos, inspirat din textele biblice, unde El e considerat „sursa luminii spirituale i a bucuriei” (Douglas (red.) 1995, 1220, s.v. *soare*), a transfigur rii, a permanen ei i a fericirii – cf. *Matei* 17: 2, *Apocalipsa* 1: 16; Aga 2005, 356, s.v. *soarele*).

Ideea r mânerii împreun cu Dumnezeu, în dimensiunea imaterial , se concretizeaz i cu ajutorul unor forma ii neînregistrate în dic ionarele explicative – posibile crea ii ale lui Traian Dorz, devenite cvasisisonime în secven e ce implic adresarea direct (ca formul de rug ciune) i în care aceste participii (cu func ie de atribut sau de element predicativ suplimentar, inclusiv pe lâng verbe care nu au un astfel de regim sintactic sau în structuri ce substituie numele Lui) subliniaz aspira ia st ruitoare înspre apropierea neîntrerupt a Divinit ii de om, indiferent dac e vorba de situarea pe coordonatele spa iale ori pe cele temporale: „Ive te-ni-Te-odat **nemaiplecat**, Iisus, / s ne-mpletim prin lacrimi în cerul cel mai sus / i corurile Slavei s cânte ce vor vrea, / i vecii dulci s curg , a a, a a, a a!” (CBir 11, *Când ne ive ti, Iisuse*); „Mult-milostiv -mp rt ire, / cuprinde-m odihnitor / în ve nica **Nedesp r ire**, / în **Nemaidep rtatul Dor**.” (CS 55, *Nelini tit îmi este duhul*; de re inut derivatul cu *ne-* din versul al treilea, al turi de utilizarea majusculelor la aceste concepte-cheie), dar i înspre apropierea continu a omului de Dumnezeu, în pofida efemerit ii sale i, totu i, cu certitudinea vie ii eterne: „... O, st ri cere ti, ce rare sunte i i cât de mult v-am vrea mereu, / cuprinde i-ne i ne ine i **nemaiîntor i**, în Dumnezeu.” (CS 9, *Sunt st ri*); „O, dac-a fi unit cu Tine / ca stropul cu adâncul plin / i, **nemaidesp r it** vreodat , / s simt c pe vecia toat / eu sunt al T u deplin, deplin!” (CCm 162, *O, dac-a fi unit cu Tine*); „Har al Domnului Iisus, / fii cu noi mereu, / dup Sfânt Cuvântul spus / azi de Dumnezeu; / binecuvânteaz -n veci / ceea ce ne-ai dat, / **nemaidesp r i i** ne treci / pragul minunat.” (CNoi 100, *Har al Domnului Iisus*); „Nimeni nu se întristeze / de ceast desp r ire, / c -n iubirea ce ne leag / este-o ve nic unire / i de mâine, pe vecie, / vom fi numa-n str lucire, / **nemaidesp r i i**,

⁶ Acest „detaliu” grafic se poate repera inclusiv în manuscrisul dactilografiat dup care s-a lucrat la publicarea poeziilor lui Traian Dorz în Editura „Oastea Domnului”; a adar, nu este vorba despre o gre eal de transcriere.

nemaidesp r i i de Domnul, / Dulcea noastră Fericitate.” (CE 59, *Măine voi pleca*). Într-o asemenea stare de revelație (aici – în parte, Dincolo – în totalitate), momentele de comuniune ating nivelul maxim al inseparabilului: „Ce-ar mai putea fi-atunci pe lume / o slavă -asemeni pentru mine / ca s rutarea-mp r t irii / **nemaidesprins** -n veci de Tine!” (CS 76, *Când Tu-mi plutești*); „La capătul suirii / acestui drum slăvit / m-a teptat al iubirii / s rut **nemaifâr it...**” (CVe n 29, *Lumina mea nestins*). Să nu uităm că, în viziunea artistică (și în concepția spirituală) a lui Traian Dorz, „s rutul” reprezintă, în primul rând, departe de orice reminiscență a vreunei conotații profane, atingerea punctului culminant al intimității dintre uman și divin⁷, de neconceput altfel decât prin prisma sacrificiului memorabil de pe Golgota – socotită a fi, într-un eseu mediativ, „s rutul supremei Iubiri, al Cerului pentru pământ și al pământului pentru Cer.” (LNS 67, *Golgota – S rutul Ceresc*); iată, în acest sens, un fragment liric ilustrativ, cu menirea celor discutate ar merita un studiu exclusiv: „Cu Tine-am strâmbat Calvarul / lui Moriași Golgota, / golindu-și pân' la fund Paharul, / ne-am cununat sub Crucea Ta. / Cu Tine vom intra prin **Poarta / Cerescului S rut**, Iisus, / – aici, unită ne-a fost soarta, / unită fi-ne-vași Sus!” (CVe n 61, *C utând mereu*).

În atare circumstanțe, consecvența pe drumul credinței, promisiunile solemne făcute Creatorului (de neclintite în fața tuturor provocărilor existențiale), ca atitudine adecvată, pururi veghetoare, nesupus influențelor de niciun fel, a celor credincioși față de revărsarea harului divin, rămân, în permanență, repere fundamentale generatoare de resurse inepuizabile – aspecte relevate de formații participiale (aflate în acele poziții sintactice) neînregistrate în dicționare, care alcătuiesc, cu ajutorul colocaiilor selectate din poezia dorziană, o veritabilă paradigmă sinonimică: „Căci, chiar de mi-ar arde lutul / și m-ar bate-n veci furtuna, / dragostea-mi **nemaishimbat** / e a Ta pe totdeauna...” (CCn 42, *Doamne, eu m-am vrut*); „O, Soarele Iubirii, / atât de mult a vărea / strălucite mai dulce / și blând din viața mea, / să vadă toți oriunde / lumina Ta pe ea / și **nemaitulburat** / credința mea și stea!” (CBir 114, *O, Soarele Iubirii*); „– O, de-ar putea vreun gând din toate / și -i rede teptat-acel avânt / ce -i re-nnoiește legământul / **nemaic leat** până -n mormânt...” (CUit 4, *Poate mai este o scânteie...*); „P strează -mi legământul, Doamne, / **nemaic leat** pe totdeauna, / nici soarele și nu mi-l mustre, / nici și -l învinuiască luna. // P strează -mi lacrimile, Doamne, / **nemaiecate** până -n seara / când am și -mi simțit iertat pe catul / și ispășit -n veci ocară.” (CCn 39, *P strează -mi sufletul*); cele două participii cu funcție identică, integrate în structuri simetrice din aceeași poezie, relevă „nucleul semanticostilistic al secvenței poetice” (Câmpeanu 1997, 124), fortificând construcția textului).

Implicit, versurile scrise „sub imperativul misionarismului sau didacticismului” (Ioni 2014, 200) demonstrează că, fără puțin de tăgadă, comuniunea devine un imperativ și, totodată, o evidență inclusiv pe orizontală, iar rugăciunea mijlocitoare pentru ceilalți a eului liric în postura „de poet-pedagog, de îndrumător al comunității” (Ioni 2014, 200) este mai mult decât o necesitate: „Nu lăsa a ei tristețe / sufletele să ne-apeșe, / pune-n locul ei și rutul / dragostei ce-și mai alege // și se de-n locul aspru / al tăcerii ei, Iisuse, / crinii ce-și mai albi ai unei / partea **nemaiapuse**.” (CBir 202, *Doamne, teama desp ririi*);

⁷ În multe dintre meditațiile sale (înregistrate pe bandă magnetică sau publicate după 1990), Traian Dorz propune o analogie interesantă între pictura lui Michelangelo intitulată *Crearea lui Adam*, de pe cupola Capellei Sixtine din Roma, și atingerea supremă dintre Dumnezeu și om, singura care-i conferă ființei umane nemurirea (Dorz (red.) 2011, 227-228); în definitiv, „contactul cu Dumnezeu este ceea ce dă valoare și ceea ce dă eternitate tuturor creațiilor.” (Rus (red.) 2012, 36).

„Sfâr easc -se frumos această cale / pe care-o-ncepem ast zi ferici i / i-oricâte-ar fi primejdiile sale, / noi s-o str batem **nemaidesp r i i**.” (CNoi 175, *Sfâr easc -se frumos*). În acest context, amintim o crea ie lexical ocazional (dup un model similar), proprie lui Traian Dorz, cu o singur ocuren în poezia sa – substantivul *nemaidesp r ire*, din aceea i familie cu participiul din fragmentul anterior. Termenul este încadrat într-un grup nominal întrebuintat cu rol de condensare a expresiei, situat tot la final de vers (într-o pozi ie-cheie din ultima strof a poeziei), unde înc rc tura de sens pus în relief e maxim , i aflat, din punct de vedere semantic, în opozi ie cu finalul versului al doilea, ce con ine, de asemenea, o structur cu valoare de superlativ absolut; pasajul trimite la momentul st rrii de vorb , în intimitate, cu Creatorul, de care eul auctorial se simte indisolubil legat nu numai în sfera condi iei umane, ci i (mai ales) în dimensiunea ve niciei: „O, Tain Sfânt , ce m -nl n ui / de peste-atâtea dep rt ri / i m -mpreuni de peste-atâtea / adânc-desp r itoare st ri, / i m -nt re ti s -nfrunt atâtea / însp imântate-mpotriviri, / Iisus, Te pream resc din pragul / Eternei nemaidesp r iri!” (CÎnv 190, *Îndep rtata mea iubire*).

În alte situa ii, forma iile alc tuite din *ne-* + *mai* + participiu se afl în vecin tatea unor substantive care denumesc sentimentul viu, puternic, în l tor al dorului (unic) de Dumnezeu, starea de comuniune – la cote maxime – cu El, clipa întâlnirii cu eternitatea, întru odihn i despov rare de cele p mânte ti (Dumitrana 2009, 207), actualizând semnifica iile „care nu mai înceteaz niciodat sau nu mai poate fi atenuat”, „care dureaz etern, ve nic, cu aceea i intensitate”: „, i din adâncul vie ii / spre arderea de tot / tot binele i r ul / din inim s -l scot, // i-n setea nemaistins / de nalt i de frumos / s mi le-aduc Lumini / prinos dup prinos.” (CDr 14, *O, nu-i de-ajuns!*); „Oriunde a privi în lume, / în al ei zbucium v d mereu / aceea i sete nemaistins , / a tuturor, de Dumnezeu.” (CS 51, *Oriunde-a asculta în lume*); „Slav ie, Care umpli dintr-odat orice loc, / Care-nl turi dintr-odat orice fric i sl bie, / Care-aprinzi i-mpar i, i d rui nemaistinsul vie ii foc / i ne-apleci Nem rginirea, slav , slav , slav ie!” (CDr 160, *Slav ie, Care umpli!*); „Ca fa a Dragostei aprinse / f -mi, Doamne, sufletul din mine; / – de-ar arde-n fl c ri nemaistinse, / a a a sem na cu Tine!” (CCm 190, *Ca fa a Dragostei aprinse*)⁸; „Afund -ne, Iisuse, atunci în tot Cuprinsul / atât de f r margini i-atât de fericit, / s ard -n veci din sine de-a pururi nemaistinsul / fior al înso irii în care ne-am unit!” (CVe n 9, *O, glasul meu cel ve nic*).

A a cum ar tau mai sus, în anumite cazuri, participiile negative de acest gen redau ideea de superlativ absolut prin însu i con inutul lor (redundan a fiind generat tocmai de intercalarea adverbului *mai*), în secven e metaforice despre „tinere ea f r b trâne e” din Împ r ia lui Dumnezeu – o existen plin de lumin , real din perspectiv biblic , o stare a ie irii din „barierele” comune, dup care omul a tânjit dintotdeauna. Sensul lor – „care nu mai cunoa te nicio limit în timp, în spa iu sau în intensitate, care nu înceteaz , nu se întrerupe, nu se consum niciodat ; f r margini, necuprins, continuu, etern, ve nic, infinit, imens” – certific faptul c nem rginirea, lipsa oric rui tip de constrângeri, „caracterul ineputabil al manifest rilor” (Constantinovici 2005, 198) Divinit ii reprezint o tr s tur intrinsec a Sa i, implicit, infinitul la care poetul se raporteaz mereu, subliniind capacitatea omului de a fiin a (i) într-o alt dimensiune: „Eu tiu c am o tinere e / **nemaifâr it** la

⁸ Cf. Ioni 2014, 204: „Simbolul focului cu metaforele adiacente – arderea, flac ra, jarul – întâlnite atât de des în poezia lui Traian Dorz este înrudit cu lumina i soarele semnificând iubirea arz toare ce leag pe Dumnezeu de om i pe om de Dumnezeu.”

Iisus, / chiar dac -n lume b trâne ea / puterile din trup mi-a dus / – eu tiu c am o tinere e / **nemaisfâr it** la Iisus.” (CDr 85, *Eu tiu c am în Cer*); „S m îmbrac în încântarea / **nemaisfâr itei Tinere i** / i s m-afund pe veci în marea / Luminii Ve nicei Vie i.” (CCm 79, *Cutremurat*); „O, fra ii mei, vi-i greu urcând, / adesea suspina i acum, / dar, sus credin a, în curând / ve i fi uitat c-a i plâns pe drum; / când cu întregul suflet plin / de bucurie ve i cânta / într-un **nemaisfâr it senin**, / ve i fi uitat c-a i plâns cândva.” (CS 29-30, *O, fra ii mei, vi-i greu*); „Iubire ce mi-ai cur it / de peste suflet tina, / tu mi-ai deschis **nemaisfâr it** / osp ul cu Lumina.” (CNem 37, *Iubire ce mi-ai dep rtat*); „– Ce-mi vezi tu, sfânt - n tiin are, / spre Mâine când prive ti acum? / – O parte-o v d întunecime / i foc, i grindin , i scrum, / i-o parte-o v d lucind de-un soare / **nemaiv zut** i nesfâr it; / dar Str lucirea i Uitatea / le desp r esc des vâr it...” (CNem 93, *Ce-mi vezi tu, ochiul meu*; de remarcat asocierea, în coordonare, cu un alt derivat cu prefixul *ne-*, trimi ând la ideea de nelimitare i de unicitate a luminii edenice des vâr ite); „Nu-i pe lume bucurie mai sl vit / ca aceea care- i d ruie Iisus – / via a-i har, iar moartea-i nunt str lucit , / nu-i pe lume bucurie mai sl vit , / soarele-i atunci pe veci **nemaiapus**.” (CD 464, *Nu-i pe lume înviere*)⁹; „... Înva - m , firesc amurg, / eternele pove e / prin care zilele s -mi scurg / spre-o alt tinere e. // i când, c-un ultim asfin it, / via a mea-nceta-va, / s -i mo tenesc des vâr it / **nemaiapus slava**.” (CS 210, *Coboar ziua*); „Ce suflet ar putea-nc pea / suprema bucurie / a clipei ce cuprinde-n ea / un dor de-o ve nicie! // Ce ochi, s poat neorbi i / privi a ei lumin, / ce vecii nemaim rgini i / i-ncercuie senin !” (CS 210, *O, clipa revederii Lui*).

*

Dup cum se poate observa, forma iile cu prefixul *ne-* + adverbul *mai* + participiu (create, prin procedeul deriv rii i al compunerii, dup un model mai vechi, „de tip popular” (Constantinovici 2005, 198), i utilizate din abunden în poezia lui Traian Dorz) dobândesc valen e sugestive, în primul rând, gra ie rolului jucat de ele în condensarea expresiei, în sintetizarea unei întregi idei lirice, înl turându-se astfel toate elementele susceptibile din structurile analitice cu care se g sesc în varia ie liber (pronume, verbe auxiliare, adverbe de nega ie etc.). Dincolo de inventarul propriu-zis ori de ineditul combina iilor lexicale, sunt de re inut i func iile sintactice ale unor asemenea participii (cu utiliz ri majoritar adjectivale); valen ele lor, în jurul c rora graviteaz alc tuirea textului, dovedesc dezvolt ri semantice prin extensiune i trebuie urm rite, a adar, în cadrul poeziilor, din perspectiva manierei de organizare a mesajului.

De i construc ia textual las s se întrevad un gen de manierism, de obsesie pentru anumite cuvinte, forma iile analizate (aflata adesea la început sau la final de vers) confer for poeziilor prin intermediul semantismului lor expresiv, subsumabil, la modul general, concep iei referitoare la dep irea frontierelor obi nuitului, la inten ia de „contestare” în sens pozitiv a barierelel firescului, de negare care (paradoxal!) afirm extraordinarul, unicitatea, miraculosul sacru, cu accente de imuabil; altfel spus, structurile respective (în care se asociaz elemente diverse, ajungându-se inclusiv la al tur ri nea teptate) servesc pentru marcarea

⁹ Poezia *Nu-i pe lume înviere* nu a fost inclus în volumele de versuri din seria *Cânt rilor Nemuritoare* publicate la Sibiu, în Editura „Oastea Domnului”, ci este cuprins în antologia intitulat *Cânt rile Domnului*. Colec ie de cânt ri a „Oastei Domnului” îngrijit de Traian Dorz i ap rut în str în tate, în condi ii de clandestinitate, prin anii '80 ai secolului trecut.

intensit ii maxime (în care nu mai exist limite), iar „sensul negativ al forma iilor trece pe planul al doilea în favoarea ideii de superlativ.” (FCLR II 1978, 165; vezi i Florea 1968, 67).

Câteva dintre participiile de acest tip înregistrate în poezia lui Traian Dorz sunt curente în comunicarea actual (*nemaipomenit*, *nemaiv zut*, *nemaiauzit*, *nemaiîntâlnit*), în timp ce altele caracterizeaz , cu preponderen , stilul beletristic (conform atest rilor – pentru unele, rare – din operele clasice ale literaturii române, începând de pe la jum tatea secolului al XIX-lea, indicate în dic ionarele explicative) sau, mai mult decât atât, au statutul de crea ii personale probabile ale autorului (*nemaiplecat*, *nemaidesp r it*, *nemaisfâr it*), uneori generatoare de redundan (B cil 2014, 693-699). Ele actualizeaz semnifica ii repetitive, grupate în jurul unui nucleu (sensul „extraordinar”), implicând adesea i percep ia senzorial , lipsit de orice conota ie profan menit s o altereze („care nu a mai fost pomenit / cunoscut / v zut / întâlnit / gustat / spus / tr it etc. de nimeni, niciodat ”), creând echivalen e semantice sau adev rate paradigme sinonimice; toate sunt îns strâns legate, într-un fel sau altul, de invocarea Creatorului – al C rui nume se afl în prim-planul mesajului –, de dimensiunea singular a crea iei Sale. Prin frecven a lor înalt i prin modul de utilizare, multe reprezint componente relevante ale construc iei textuale i atest faptul c , de regul , autorul nu urm re te cu prioritate ob inerea efectelor de stil, ceea ce nu face mai pu in interesant poezia sa, centrat pe ideea de sinceritate nedisimulat a tr irilor „verbalizate” în versuri.

Conceperea acestor forma ii aparent lipsite de spectaculozitatea liricii moderne, dup un tipar cunoscut, deja existent în limb (prefixul *ne-* + *mai* + participiu), dovede te calit ile de „me te ugar” canonic ale lui Traian Dorz, care „de ir ” paradigma pân la epuizare, înt rind, înc o dat , constatarea c , pentru el, esen ialul nu-l constituie arta, „figura ia”, „podoabele”, ci Divinitatea, cu lumea Sa miraculoas , unic ; fundamental r mâne, în concluzie, problema mântuirii omului, cu etapele ini iatice aferente întru des vâr irea caracterului uman, dar nu altfel decât în contextul întâlnirii cu Dumnezeu, al contopirii depline cu El (cf. *Galateni* 2: 20): „Noi doi, Iisus! – ce lupte / i ce vr jma i mai sînt¹⁰ / pândindu-ne lumina / i sfântul leg mânt / – dar crucea-mbr i at / pe vecii de apoi / ne-a-mpreunat cununa, / f cându-ne un Noi.” (CBir 205, *Noi doi*, *Iisus*).

Surse

- CA = Dorz, Traian. 2006. *Cântarea Anilor*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CBir = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Biruin ei*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CCm = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Cânt rilor mele*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CCn = Dorz, Traian. 2008. *Cânt rile C in ei*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CD = Dorz, Traian (red.). [f.a.]. *Cânt rile Domnului*. Colec ie de cânt ri a „Oastei Domnului”. [f.l.]: [f.e.].
- CDin = Dorz, Traian. 2004. *Cânt rile Dintâi*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CDr = Dorz, Traian. 2006. *Cânt ri de Drum*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CE = Dorz, Traian. 2008. *Cânt rile Eterne*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CÎnv = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Învierii*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.

¹⁰ În textele poeziilor lui Traian Dorz publicate, la noi, în ultimii ani, întâlnim frecvent forma *sunt* (în conformitate cu norma actual de flexiune a verbului *a fi*), de i se pare c întotdeauna poetul i-a manifestat, explicit sau indirect, preferin a pentru *sînt* – form verbal întrebuiat în toate volumele sale tip rite la edituri din str in tate înainte de 1989 i realizate exclusiv pe baza manuscriselor –, motiv pentru care a i a ezat-o, de nenum rate ori, în rime, mai ales c era vorba despre respectarea unei norme literare a epocii respective.

- CNem = Dorz, Traian. 2007. *Cânt ri Nemuritoare*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CNoi = Dorz, Traian. 2008. *Cânt ri Noi*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CP = Dorz, Traian. 2005. *Cânt rile Psalmilor*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CS = Dorz, Traian. 2008. *Cânt ri de Sus*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CUit = Dorz, Traian. 2008. *Cânt ri Uitate*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CUrm = Dorz, Traian. 2007. *Cânt rile din Urm*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CVe n = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Ve niciei*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CViit = Dorz, Traian. 2008. *Cântarea Viitoare*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- LNS = Dorz, Traian. 2010. *Locurile noastre sfinte*, edi ia a II-a. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- Dorz, Traian (red.). 2011. *Strânge i f râmiturile*, vol. 1. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- Rus, Ovidiu (red.). 2012. *Strânge i f râmiturile*, vol. 4. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.

Referin e bibliografice

- Aga, Victor. 2005. *Simbolica biblic i cre tin . Dic ionar enciclopedic (cu istorie, tradi ii, legende, folclor)*, edi ia a II-a. Timi oara: Editura „Învierea”.
- B cil , Florina-Maria. 2015. *Familia lexical a verbului a r pi în lirica lui Traian Dorz*, în *Quaestiones Romanicae*, nr. III / 1. *Lucr rile Colocviului interna ional Comunicare i cultur în România european (edi ia a III-a / 3-4 octombrie 2014)*. Szeged: Editura Jate Press / Timi oara: Editura Universit ii de Vest, p. 164-173.
- B cil , Florina-Maria. 2014. *M rci redundante ale superlativului în lirica lui Traian Dorz*, în *Jezici i kulture u vremenu i prostoru III*. Novi Sad: [f.e.], p. 693-699.
- Brâncu , Grigore, Saramandu, Manuela. [f.a.]. *Gramatica limbii române*, volumul I. *Morfologia*. Bucure ti: Editura Atos.
- Câmpeanu, Eugen. 1997. *Stilistica limbii române. Morfologia*. Cluj-Napoca: Editura Quo Vadis.
- Constantinovici, Simona. 2005. *Palimpseste arheziene. Curs de lexicologie aplicat*. Timi oara: Editura Politehnica.
- Dominte, Constantin. 2003. *Nega ia în limba român*. Bucure ti: Editura Funda iei România de Mâine.
- Douglas, J. D. (red.). 1995. *Dic ionar biblic*. Traduc tori: Liviu Pup, John Tipei. Oradea: Societatea Misionar Român , Editura „Cartea Cre tin ”.
- Dumitrana, Titiana. 2009. *Teme biblice reflectate în literatur*. Timi oara: Editura World Teach.
- FCLR I = Graur, Al., Avram, Mioara (red.). 1970. *Formarea cuvintelor în limba român*, volumul I. *Compunerea*. Bucure ti: Editura Academiei.
- FCLR II = Graur, Al., Avram, Mioara (red.). 1978. *Formarea cuvintelor în limba român*, volumul al II-lea. *Prefixele*. Bucure ti: Editura Academiei.
- Florea, Ion. 1968. *Sistemul prefixelor de negare în limba român literar*, în „Anuar de lingvistic i istorie literar”, XIX, p. 61-69.
- Iacob, Niculina. 2006. *Morfologia limbii române*. Partea a II-a. Suceava: Editura Universit ii „tefan cel Mare”.
- Ioni , Puiu. 2014. *Poezie mistic româneasc*. Ia i: Institutul European.
- LRC. FFM = Coteanu, Ion (coord.), Ciompec, Georgeta, Dominte, Constantin, For scu, Narcisa, Gu u Romalo, Valeria, Vasiliu, Emanuel. 1985. *Limba român contemporan . Fonetica. Fonologia. Morfologia*, edi ie revizuit i ad ugut . Bucure ti: Editura Didactic i Pedagogic .
- Oche eanu, R., Vasiliu, L. 1954. *Despre valoarea verbal i adjectival a participiului*, în „Limba român”, III, nr. 6, p. 16-21.
- Pan Dindelegan, Gabriela. 2003. *Elemente de gramatic . Dificult i, controverse, noi interpret ri*. Bucure ti: Editura Humanitas Educa ional.
- Toh neanu, G. I. 2000. *M iastra*. Re i a: Editura Timpul.
- Toh neanu, G. I. 2001. *Neajungerea limbii. Comentarii la iganiada de I. Budai-Deleanu*. Timi oara: Editura Universit ii de Vest.
- Toma, Ion. 1996. *Limba român contemporan . Privire general*. Bucure ti: Editura Niculescu SRL.